

Aitzineko abangoardiak

Mikel Laboari buruzko dokumental baten sarreran Bernardo Atxagaren berba dotore batzuek eman zidaten zer hausnartu. Asteasuakoaren iritziz, Laboa dugu oraindik gaurko euskal musikagintzan berritzaile handienetakoa. Euskal kantagintza garaikidearen hastapenetako musikari donostiarrak gaurkotasuna gorde ezezik berritzaile izateko jarrera ere ez du galdu. 30 urte luzez landalan abanguardiarren bidean.

Bete-beteen asmatu zuen idazleak adierazpen horietan, Laboaren kontzertuek sortzen duten zirrara nekez azal baitaiteke hitzetan. Eta zail samar aurkituko dugu mundu osoko musikagintzan horren kantaldi arriskugarririk. Esperimentazioa, Lekeitio izenez bataiatu zuen ildoak, ez da musika egitasmo makala. Itsas herria bezain ederra eta ailegatzeko bezain bihurria. Bihurgune guztien gainetik, *Ikimilikiliklik* hauek liluratzen dute oraindik hainbat gazte eta heldu.

Dena den, ez al die besteren batek ekin berritze lanei? Azter dezagun bada, gaur egungo zenbait saiakera.

Juan Carlos Perezek euskal popa teiltuetatik zerura lerrotu zuen eta izarren artean kokatu 80ko hamarkadan. Itoizen lana miresgarria izan arren musikari dagokionez, nahiko *estandarra* izan zela aitortu beharrean gaude. Agian horregatik, Juan Carlos akiturik bestelako bideak jorratzen hasi zen. Arrisku gehiago hartu eta bakarlarri gisa plazaratu duen bi lanetan ohiko pop-rockaren bidetik apur bat alden du da. Badabil kanten musikazio berrien bila.

Hala eta guztiz ere, ikusle-entzule guztiak aho bete hortz utzi ditu Perezen azken lanak. Itoizen bukaeran, Juan Carlos Philip Glass eta Michael Nyman bezalako sortzaileak miresten hasi zen (inork gutxik ezagutzen zituen) eta era berean pianoarekin maitemindu zen. Piano-piano, isiltasunean eta Sopolako itsas zurrumurrua lagun, eremu musikal propioa eratu du. Aurreko hamarkadaren amaieran ereiten hasi zuena *Quator* lan abanguardistan loratu da.

Berehala *New Age* edo Musika Berriak leloa zintzilikatu zioten. Abanguardiaren ildoan sailkaezina dena Musika Berriak izeneko kajoi amankomun batean sartzen da. Amua botata, kontsumitzailea ekoizpenaren berezitasunaz ohartuko delakoan.

Dena den, hotz samar utzi ditu Juan Carlosek zale gehienak; nahiz eta Durangoko azokara eraman zituzten konpakto guztiak agortu ziren, harrera beroagoa izan zuen *Bitacora Cahiera*-k, telebistarako burutu zituen sintonia xar-mangarriak, alegia. Zuzeneko aurkezpenak, berriz, izenak berak duen itzalaren ondorioz ez dira patal ibili. ¶

Abangoardiaren bidegurutzean

Berritzaileen katalogo arin honetan, *Rock de Lux* Estatu espainiarrean plazaratzen den musika aldizkari ezagun eta preziatuak Anari aipatu du iazko hoberenen zerrendan. Hau da, euskaldun musika berriari dagokionez, nabarmenena.

Anari azken aldiotan inork gutxik espero zuen sona bereganatzen ari dela ezin daiteke ukatu. Gaurko musika joesa hedatuenetatik at, giro intimista eta barnerakoia sortarazi du. Gazte honen kontzertuak gordinak dira eta espazio aproposa behar dute. Kitarra eskuan, 60ko hamarkadaren kantugileek bezalaxe, milurtearen amaieran kokatzen diren sentsazioak plazaratzen ditu. *Ave raris* musikaren unibertsoan. Txepetx bakarzalea, agian.

Kantugile gaztearen ametsa bete omen zen miresten zuen Ruper Ordorikaren bira txiki batean oñatiar honen kantaldien hasieretan jo zuenean. Anari Ruperrekin amets eta Ruper Ben Monderrekin. Norberak badu bere bihotzeko berritzailea.

Ben Monder Ruper Ordorikak New Yorken ezagutu zuen musikagile aitzindaria dugu. Duela bi urte Gasteizko Jazzaldia zela eta, Euskal Herria bisitatu zuen aurrenekoz. Kontzertuaz gain, Ordorikaren *So ik So* lanean utzi zuen Monderrek jotzeko era berriaren aztarna. Atmosfera trinkoen egile finaren sinadura, hain zuzen.

Aurreko urtearen amaieran berriro izan da gurean Ruperren grabazio berrian laguntzeko eta bide batez, bere

atzamar arin, trebe eta sentiberak erakutsi ditu hainbat emanalditan. Iparramerikaren abanguardian dabilen kitarrak jole honek harrituta utzi du kontzertuetara hurbildu den ikusleko murrizta. Aitzindariena izan dugu gutxiengo batek gozatu duen harribitxia. Besteak Tricycle ikustera joan ote ziren? Baina, Tricycle ere ez ote zen izan garai batean aitzindari? ♪

Eskaleen abangoardia

Underground kutsuaz jantzita, 7 eskale abiatu da plazarik plaza ikuskizun berriarekin. *Barrenkaleko Bluesak* ikuskariak aurreko lanaren ezuste gozoa gainditzeko zailtasuna zuen.

Egia esan, oraingoan bertsoak ez dira aurrekoak bezain erakargarriak. Eta berriro ere, eszenaratzearen legeak ez dituztela gustoko agerian utzi dute. Ikuskizunak eszena gainean erakusten ez duen kalitatea proposamenaren ausardian topa daiteke.

Anoetako bertsolarien ikuskizun handia estimatzen dudan bezala bide berriak urratzen dituzten aitzindariak ere gustatzen zaizkit. 7 eskalekoak bertso saioen abanguardian jarri dira eta esparru klasikoari muzin egin barik eskaintza estetiko berri bat osatu dute.

Akatsak akats, Igor Elorza, Unai Iturriaga eta Josu Zabala egitasmu honen suspertzaileek harro izan beharko lukete. Bertso-folk-rock eremuak badu lekurik euskal ikuskingintzan. ♪

Porrotx pailazoa

Txikitan nire aitak pailazo handi batenganako grina kutsatu zidan. Zirkoaren bolada ederrak ziren eta Bilbora udaro zeterren Tonetti pailazoaren hitzordura ez genuen huts egiten. Tonetti clown klasikoaren azken belaunaldi handiaren partaide zen. Denboraren joan-etorrian, umorez jositako gertaera ahaztezin haiek, indarra galduz joan ziren. Gaur egun, berriz, zirko handietan telebistako edozein mamukeria ohi dute ardatz.

Barre eragite lan zail honetan euskaldunok uzta oparoa dugu azken aldiotan: Txirri, Mirri, Txiribiton, Takolo, Pirritx, Porrotx, Txoronpio, Pantxi, Pantxo, Koko, Moko, Oihulari Clown, Tutik ere Clown...

Ni Tonettiren belaunaldikoa naizen moduan, nire semea Porrotxen belaunaldikoa dela adierazteak pozez betetzen nau. Porrotx dugu, nire iritzi apalean, euskal tauletan dabilen pailazo klasikorik nabarmenena. Clownen hizkuntza hoberen moldatzen jakin izan duena, behinik behin.

Pailazo batek behar duen sena ez dut uste antzerki eskoletan ikas daitekeenik. Erraien barne-barnean biztu egiten da. Horregatik, Porrotx ez da eskolako aktorea izango baina sudur gorridunen jokaerak ondo ederto isladatzen ditu. *Gag*-en denbora ondo neurtzea, berba esparru magiko bat sortzea (*katxiporretas...*) eta umeen konplizitatea azken muturreraino eramatea dira Porrotxen trebetasunak. Kantek eta istorioek aurrera egingo dute baina Porrotxen jokuak bihotzaren lau gelak oroimenez apaintzeari ekingo dio.

Euskal Telebistan, ostera, pailazo ofizialak baino ez ditut ikusi. Txirri, Mirri eta Txiribiton maila oneko hirukotea izan arren, ez dira umeek miresten dituzten pailazo bakarrak. Tamalez, bazterketak garbia izan daitekeen mundu hau zikindu nahian dabilta. ¶

Madril aldera

Igande eguzkitsu batean, kale erdian lagun zahar batekin egin nuen topo. Antzerkian elkarrekin ibilitakoak ginen eta galdetu nion ea zer moduz zihoazen bere lan kontuak. Erantzunak ez zuen zirrikiturik: «Langabezia nago, Madril aldera noa lan bila».

Aipatu dudan aktorea oso ezaguna da *Goenkale* telesaillean esku hartu zuenetik. Aurretik Bilboko antzerki talde independenteetan ibilitakoa zen. Hamaika urte teatroan, izerdi nahikoa Euskal Telebistan botata eta gaur Madril hiritzarrari begira.

Lehenengoa ez da eta ez da azkena izango, jakina. Baina hor dira hainbat kezka: Bertoko aktore guztiek ez omen dute Euskal Herrian lan nahikorik profesionalak izateko?

Euskal aktoreen *overbooking*-a heldu ote da? Ala aktore askori euskal esparrua txiki geratu zaio? Zenbat buru hainbat aburu.

Profesionala izatearen izenean Madrilerako maletak egiten dira. Telebistetako edozein telesailetan paper tentel bat ala antzerki ekoizpen komertzial bateko pertsonaia esku-ratzea berdin dio. Xedea interpretazio eremuan lan egitea.

Dagoeneko, lanbide honetan inork gutxi galdetzen dio bere buruari ea zertarako balio duen egindako ahaleginak. Ikuskizunen sortzaile batentzako ezinbesteko kezka hori uxatu dute. Antzerkilari zirikatzaileen xarma hustu eta gaur egun ikuskizunen mertzenarioek ikuskarien merkatua bete dute.

Aitzitik, alde erromantikoaren defendatzaileok bizirik diraugu oraingoz. Horra hor gure itxaropena: bizpahiru hila-beteren buruan, Dario Fo Euskal Herrira etorriko da asmo hauek berretsiz. Aktorea konpromezua da. Boterearen injusti-ziari aurre egiten dion konpromezua, hain zuzen. ¶

Gora ni eta nitarrak

Gaurko telebistagintzan bada gogaiturik naukan joera bat. Kazetariak (edo) albistearen muina estaltzen duen jokaerari jasanezina deritzot. Protagonista bera da eta bost axola informazioa. Alajaina! «Nitasunaren» telebistaren garaia itzuli da.

Komunikatzaileen sasoia ei den honetan berriemalea dugu ooren gainean eta batik bat gauza guztien aurrean. Albistea pitokeria da; garrantzitsuena albistearen lekuko izatera joan den sasikomunikatzailearen lehen plano.

Horra hor Euskal Telebistan bi adibide nekagarri: *Bertatik Bertara* eta *Jaiak*. Bietan berdin, berriemalea protagonista. Batzuek esango dute kazetari horiek interesa sortarazten dutela beste batzuek, ostera, gaur egun edonor jartzen dela kamara aurrean gutxienezko kalitatea gorde barik.

Komunikatzaile on ala kaskarren debate luze eta antzuen gaintetik, larriena da berriemale hauek edozein erre-portaiaz gozatzeko sortzen duten oztopoa. Gustoko izan daitekeen gertaera zapuzten baitute tentelkeriekin. Soberan ez ote daude, akaso.

Telebista bera da protagonista; gizartea bigarren maila batean kokatzen da. Giza eremu artifiziala biztu du telebis-

tak, indarrean dagoen botereak nahi duen eremua. Albistearen lekukotasuna hartu behar duten kazetariak gertatutakoa estaltzen dute eta Hollywoodeko izarrak balira bezala eurenganatu behar dituzte enkuadre eta foko guzti-guztiak.

Errobiren kanta batek, honela deskribitzen zuen telebista 1975ean:

*Munduko berri, hara-hunatak, kirola eta besteak
handi-maundien faltsukeriaz dirade bete-beteak.
Jaun aberatsak baitira egun telebistaren jabeak,
jabeak eta populuaren lokararazle trebeak!*

eta irakurri berri dut Sarrionandiaren testu honekin emango diot amaiera (Hitzen Ondoeza liburuan aurkitua, 449. hitza):

IKUSGARRIA: Komunikabideen artean telebista da nagusi. Espektakuluaren gizaratean, telebistako albistegietan azaltzen dena gertatu da, eta telebista pantailan erakusten ez dena ez da gertatu.

Telebistan ikusgarria dena begibistako bihurtzen da, eta begitangoa ez den gertaerarik ez da.

Telebistarako programa eta imajinen selekzioa, betearen ertzean agitzen den hori, zentsuraren bertsio moderno eta demokratikoa da. ¶